

ناره‌زایی به‌نزین له ئیران

19-11-2019

نووسه‌ره‌کان

زریان رۆژه‌لاتی

کورتە : زۆری نه‌خایاند هه‌تا کاریگه‌ریی دۆمینه‌یی رووداوه‌کانی عێراق و شه‌پۆلی دووه‌می به‌هاری عه‌ره‌بی له‌سه‌ر ئیران به‌روونی ده‌رکه‌وت. ب‌پاری دوونرخکردنی به‌نزین و گرانکردنی سێ قاتی به‌نزینی ئازاد، وایکرد ناره‌زاییه‌کانی جه‌ماوه‌ر، به‌نزین ئاسا گر بگه‌یت و به‌خێرای، له‌ نزیکه‌ی 50 شار و شارۆچکه‌ی جیاوازا ب‌لاوبه‌یته‌وه‌.

زىريان رۆژھەلآتى |

زۆرى نەخاياند ھەتا كارىگەرى دۆمىنەيى رووداۋەكانى عىراق و شەپۇلى دوۋەمى بەھارى عەرەبى لەسەر ئىران بەرۋونى دەرگەوت. بىرارى دوونرخردنى بەنزىن و گرانكردنى سى قاتى بەنزىنى ئازاد، واىكرد ناپەزايىيەكانى جەماوەر، بەنزىن ئاسا گىر بگىرېت و بەخىرايى، لە نىزىكە 50 شار و شارۋچكەى جىاوازا بىلواوبىتەوہ.

بىرارى گرانكردنى نىزى بەنزىن لە 1000 تەنەوہ بۇ 3000 تەنە بەشئوہى ئازاد و بۇ 1500 تەنەنىش بۇ ئەو بەنزىنەى حكوومەت وەك پىشكىكى دىارىكاراۋ دەيداتە خەلك كە ئەویش بەرپۇزەبەكى بەرچاۋ كەمكراۋەتەوہ، ناپەزايى فراۋانى خەلكى لىكەوتەوہ. كارداۋەوہى ھىزە ئەمىنپەكانىش بە تايبەتى لە خوزستان و ناۋچە كوردنشىنەكان زۆر لە شوپنەكانى دىكە توندتر بووہ. لە ماوہى سى سالى رابردووشدا ئەمە چوارەمىن جارە كە خەلكى ئىران بەشئوہەبەكى بەرپىلاۋ ناپەزايى لە دۆخى ئابوورى و سىياسى دەرەبىن. ھەم لەبەر دۆخى ناۋخوۋى و ھەم لەبەر ئەو پىگەبەكى كە تاران لە سىياسەتى ناۋچەكەدا ھەبەتى، ناپەزايى جەماوەر لەوچ گىرنگە و ئەگەر درىزە بگىشى، كارىگەرىيەكانى تەنبا بەو ولىتەوہ سىنووردار نامىنېت.

بە ئەگەرى زۆر بەكېك لە ئامانجەكانى ئىران لە زىادكردنى نىزى بەنزىن، زىادكردنى داھات و ھەولدان بۇ زىادكردنى ھەناردەكردنى بەرھەمە نەوتىيەكانى وەك بەنزىن بۇ دەرەوہەبە كە دەشنى وەك رىگايەك بۇ دەرەدانەوہى گەمارۋكانى ئەمىرىكا سەبىرىكېت. لەم وەختانەدا كە گەمارۋى ئەمىرىكا لەسەر فرۇشتىنى نەوتى خاۋى ئىران توندە، لەوانەبە فرۇشتىنى بەرھەمە نەوتىيەكانى وەك بەنزىن وەك رىگاچارەبەك سەبىرىكېت.

ھەرچەندە گەلېك لە زانىارىيەكانى تايبەت بە بودجە ئاروون، بەلام لە بىرارى گرانكردنى بەنزىنەوہ دەرەكەوېت كە بودجەى ئىران كورتى ھىناۋە و پىۋىستى بەوہ ھەبە لەرپى گرانكردنى نىزى بەنزىنەوہ ئەو بۇشايىبە پىرىكېتەوہ. وەزىرى نەوتى ئىران رايگەباندوۋە كە چاۋەروان دەكەن لەرپى جىبەجىكردنى بەرپۇزەبەكى بەكارھىننى بەنزىنەوہ، دەولەت لە سالىكدا شتىك لە دەورى 738 مىليۇن دۇلار داھانى ھەبېت. محەممەد باقر نەوبەخت سەرۋكى رىخراۋى بەرنامە و بودجەى ئىرانىش ژمارەبەكى ھاوشئوہى ئەوہى راگەباندوۋە و جەختى كردوۋە كە ئەو پارەبە بەسەر نىزىكە 60 مىليۇن ھاۋولتادا دابەش دەكرېتەوہ. ھەلبەت بە لەبەرچاۋگرتنى گرانبوونى كەلوپەل و خىزمەتگوزارىيە جىاۋازەكان، پىناچىت پىدانى بىرىكى وەك 12 دۇلار بەھەر تاكىك لەو 60 مىليۇن كەسەى كە باسى دەكرېت، دلنەوايىكە بە ھاۋولتايان بەدات.

لەلايەكى دىكەۋە زانىارى ھەن سەبارەت بەوہى كە سەرەراى دابەزىنى ئاستى فرۇشتىنى نەوتى خاۋ، فرۇشتىنى بەرھەمە نەوتىيەكانى وەك بەنزىن داھاتىكى گىرنگ بۇ ئىران درووست دەكات. ئەمەش دەشنى بە دوو شئوہى رەسمى و قاچاخىش بېت. لەبەر ئەوہى مشتەرىيەكانى بەنزىنىش دەتوانن كەسانى ئاسايى بن، دۇزىنەوہ و گەمارۋدانى كارىكى ئاسان نىبە بۇ ئەمىرىكا. وەزىرى نەوتى ئىران رايگەباندوۋە كە ئەوان لە فرۇشتىنى بەرھەمە نەوتىيەكاندا كېشەيان نىبە. وا تەخىمىن دەكرېت كە ئىران لە فرۇشتىنى بەرھەمە نەوتىيەكانى وەك بەنزىن و نەوتى كوورە و گازى شىل بە ولىتاتى دراوسى، مانگانە 500 مىليۇن دۇلارى دەسكەوېت. ئەمەش لەم وەختانەدا كە تاران دەبەوېت بەرگەى گەمارۋكانى ئەمىرىكا بگىرېت، دەتوانىت سەرچاۋەبەكى گىرنگ بېت.

گرانبوونى بەنزىن، ھەللىزاردن و ناكۆكىيە ناۋخوۋىيەكان

تا ئىستا لانىكەم سى مەرەجەى شىعى لە ئىران بەناۋەكانى ئايەتوللا سافى كۆلپايگانى و ئايەتوللا عەلوۋى گورگانى و ئايەتوللا مەكارمى شىرازى دزايەتى خۇيان بۇ بىرارى گرانكردنى نىزى بەنزىن راگەباندوۋە، ھەلبەت ھىشتا بەتەواۋى دىارنىبە دواى بەرگىرىيەكەى رابەرى ئىران لەو بىرپارە، ناپەزايى ئەو مەرەجەعانە تا چەند درىزەى دەبېت!

لەوانەبە رەھەندىكى دىكەى گرانكردنى نىزى بەنزىن پەيوەندى بە حىساباتى لايەنە جىاۋازەكانەوہ ھەبېت بۇ ھەللىزاردنى پەرلەمان كە بىرپارە لە سەرەتاكانى سالى داھاتوۋدا ئەنجامبدرېت. ئەگەرىك ھەبە كە عەلى لارىجانى سەرۋكى ئىستاي پەرلەمان خۇى كاندىد نەكات و بەۋجۇرەش مىللىنئى سەرەكېى لە بەينى موحافىزكارەكان و گروپى ميانپەرە- رىفۇرمىستەكان بېت كە رۇحانى يەكېك لە كەسە دىيارەكانىيەتى. رۇحانى لە رۇژانى رابردوۋدا گەلەبى لە ھەولېكى دەزگای داد كرد كە بە وتەى خۇى لەزىر پەردەى دزايەتى گەندەلېدا ئەجىندايەكى سىياسى جىبەجىن دەكات كە رەنگە ئامازەبەك بېت بۇ گىرانى كەسانى نىزىك لە بەرپىرسانى ئىستاي حكوومەت، بە تايبەت براكەى خۇى. لەبەرەمبەر ئەوہشدا ھەرچەندە ناۋى نەھىنا، بەلام گەندەلېيەكى تايبەت بە دىارنەمانى دوو مىليار دۇلارى ئاشكرا كرد كە دەشنى وەك شەرىكى پىشۋەختەى ھەللىزاردن سەبىرىكېت. گرانبوونى نىزى بەنزىنىش رىك لە بەينى مىللىنئى بالەكانى دەسەلتادايە. حكوومەتەكەى رۇحانى سەرەتا بەرگىرى لە بىرپارەكە دەكرد، بەلام ئىستا جەخت لەوہ دەكاتەوہ كە ئەوان بە تەنبا بىرپارىان نەداۋە و ئەو بىرپارە لە دەزگايەكدا بەناۋى "ئەنجوومەنى ھەماھەنگى ئابوورى" دراۋە كە دواى گەرانەوہى گەمارۋكانى ئەمىرىكا، بە فەرمانى رابەرى ئىران دامەزراۋە. بەمەش نايەوېت بەرپىرسىارى ھەموو رووداۋەكە بەسەر ئەۋدا بىشكىتەوہ.

ئەنجوومەنى ھەماھەنگىي ئابوورى بۇخۇي دەزگايەكى تازەيە كە دامەزراندەكەي ليوانلىوي مەملەنئىي بالەكانى دەسەلاتە. ھاشىيەي سالانى جەنگى ئىران وعىراق كە ەلى خامنەيى سەرۆككۆماری ئەوكاتە داواي دەسەلاتى تايبەتى لە "ئايەتوللا خومەينى" كەردبوو، لەدواي گەرانەوہى گەمارۆكانى ئەمريكاش، ەسەن رۆحانى رايگەباند كە ئىران لە جەنگىي ئابوورىدايە و لەبەر ئەوہش، داواي لە رابەرى ئىران كەرد دەسەلاتى تايبەتى بىداتى تا بتوانىت رووبەرووي دۇخەكە بىتەوہ. كاتى خۇي ئەو دەسەلاتانەي كە رابەرى پىشوو بە خامنەيى دابوو، واينكەردبوو كە لە كاتى جەنگ، ناوہندىبوونى بىبار درووستىت و دامەزراوہكانىش ملكەچى بىبارەكانى سەرۆككۆمار بن. ەلەبەت ئەمجارەيان ەلى خامنەيى لە جياتى ئەوہى دەسەلاتىي وەھا بە رۆحانى بىدات، ئەنجوومەنىي ھاوتائەنگىي ئابوورى درووستكرد كە بەرپىرسانى ەرسى دەسەلاتى ئىران تىيدا بەشدارن. بەمجۆرەش، رىگەي لەوہ گرت كە ەسەن رۆحانى بە پاساوي شەرى ئابوورىيەوہ، بە تەنيا جەلەوي دەسەلات بگرتتە دەست. ئىستا كە دۇخەكە تەقىوہتەوہ و خەلك رزاوہتە سەرشەقام، رۆحانىش نايەويت بە تەنھا بەرپىسارىي ئەو بىبارە ەلبگرتت و رايگەباندووہ كە ئەو رىگەي لەوہ گرتووہ نرخی بەنزين پىنج قات زياد بگرتت!

خالىكى دىكە ئەوہى كە ئەگەر خۇپىشاندانەكان بەردەوام بن، بە ئەگەرى زۇر بۇزارى دواختنى ەلبۇزاردن دىتە رۇژەف و ئەگەر واش نەبىت، چاوپوان دەكرىت بەھوى نارەزايى خەلكەوہ رىژەي بەشدارىكردنى خەلك لە جاران كەمتر بىت.

ئەنجام

بەنزين تەنھا ھۆكارىك بوو بۇ دەرخستنى نارەزايى كەلەكەبووي خەلكى ئىران لە دۇخى ئابوورى و سياسى كە ئىستا زياتر تىكەلەوي بەكتر بوون. پىناچىت بەرپىرسانى ئىرانى ئەو وەختەي كە بىبارى گرانكردنى بەنزينيان داوہ، پىشبينى نارەزايىەكى فراوانيان كەردىت. لەدواي گەرانەوہى گەمارۆكانى ئەمريكا، ئىران لەرپى كۆنترۆلكردنى نرخی بەنزين و نان كە بەكيان وەك خۇراكىكى سەرەكى و ئەويتىشيان وەك پىداويستىي گواستەوہ بايەخىكى بەكجار زۇريان بۇ چىنى ناوہپاست و كەمدەرامەت ەيە، ەھولئى دابوو نارەزايى خەلك زياتر نەبىت. دەسبردن بۇ بەكىك لە پىداويستىيە سەرەككىيەكان دەتوانىت نارەزايىەكان پايدارتر بكات. لەلەيەكى دىكەوہ ئەزموونى سى سالى رابردووش سەلماندوويەتى كە سەركوكتردن نەيتوانيوہ رىگا لە دووبارەبوونەوہى خۇپىشاندان لە ئىران بگرتت. بىشك ئەوہ لەگەل چىرانى ئىنتەرنىت و بىئاكايى خەلك لە بەكتر، دەتوانىت كارىگەرى لەسەر خۇپىشاندانەكان دانىت، بەلام ئەستەمە كۇتايى بە نارەزايىەكانى خەلك بەيىتت. تەننەت ئەگەر خۇپىشاندانەكانىش دابمركىنەوہ، ديسان گۇرانى سياسى لە ئىران لەوانەيە درەنگ و زووي ەبىتت، بەلام شتىكى ەتمىيە. ئا لەبەرئەوہش، پىويستە كورد بە گشتى و ەرىمى كوردستان بە تايبەتى، خۇي بۇ سىنارىيۇ جياوازەكانى دۇخى ئىران ئامادە بكات.